ePublishing

The Gleaner

Vol 8 (1970)

In Honour of D. S. Ginis

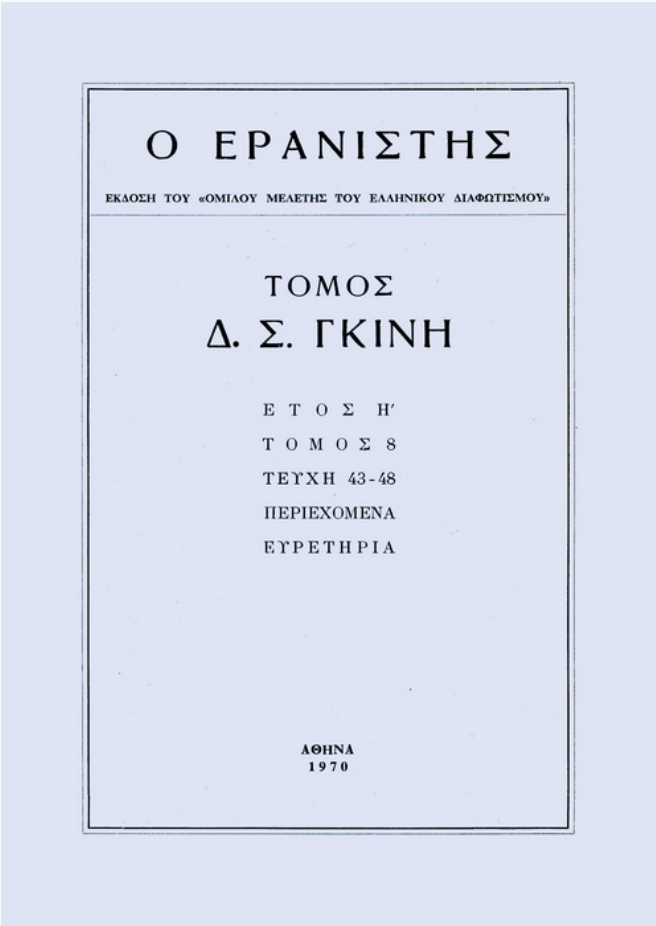

Ο ΕΡΑΝΙΣΤΗΣ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ «ΟΜΙΛΟΥ ΜΕΛΕΤΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΥ»

ΤΟΜΟΣ

Δ. Σ. ΓΚΙΝΗ

ΕΤΟΣ Η'

ΤΟΜΟΣ 8

ΤΕΥΧΗ 43-48

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

ΑΘΗΝΑ

1970

Ανέκδοτα ζακυνθινά έγγραφα (1547-1826)

Ντίνος Κονόμος

doi: 10.12681/er.9934

Copyright © 2016, Ντίνος Κονόμος

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0.

To cite this article:

Κονόμος Ν. (2016). Ανέκδοτα ζακυνθινά έγγραφα (1547-1826). *The Gleaner*, *8*, 225–242. https://doi.org/10.12681/er.9934

https://epublishing.ekt.gr | **e-Publisher:** EKT | **Downloaded at:** 12/10/2024 10:22:45

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΖΑΚΥΝΘΙΝΑ ΕΓΓΡΑΦΑ (1547 - 1826)

Ἡ παρακάτω μικρὴ συλλογὴ ἀπὸ ἑφτὰ ἀνέκδοτα Ζακυνθινὰ ἔγγραφα, ποὺ περιέχουν ἐνδιαφέρον ὑλικὸ σχετικὸ μὲ τὸ ἰδιωτικὸ καὶ δημόσιο Δίκαιο τῆς Ἑπτανήσου μέσα στὴ χρονικὴ περίοδο τριῶν σχεδὸν αἰώνων, ἂς θεωρηθεῖ σὰν μιὰ ἐλάχιστη προσφορὰ στὸν τιμητικὸ τόμο τοῦ «Ἐρανιστῆ» γιὰ τὸν ἀγαπητό μου φίλο Δημήτριο Γκίνη.

Τὸ πρῶτο ἔγγραφο (25 Ἰουλίου 1547), προέρχεται ἀπὸ τὸν ἀνέκδοτο κώδικα τῆς ἱερᾶς μονῆς τῆς Θεοτόκου Ἀναφωνήτριας Ζακύνθου. Ἕνα μεγάλο μέρος τοῦ κώδικα αὐτοῦ ἔχουμε ἀντιγράψει ἀπὸ καιρὸ κι' ἑτοιμαζόμαστε τώρα γιὰ τὴν ἔκδοσή του. Ὁ κώδικας εἶναι γραμμένος μὲ τὸ χέρι τοῦ Ἰωσὴφ Δόξα, Μητροπολίτη Σεβαστείας καὶ ἡγουμένου τῆς ἱερᾶς μονῆς τῆς Θεοτόκου Ἀναφωνήτριας. Τὸ δεύτερο (30 Μαΐου 1587) προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τοῦ Δούκα τῆς Κρήτης, ποὺ σώζεται, ὅπως εἶναι γνωστό, στὴ Βενετία, καὶ ἀναφέρεται στὴν πιστοποίηση καὶ ἔγκριση τῆς χειροτονίας ἑνὸς Κρητικοῦ ἱερωμένου ἀπὸ τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Αἰγίνης Διονύσιο Σιγοῦρο, μετέπειτα Ἅγιο καὶ Προστάτη τῆς Ζακύνθου. Φωτοτυπία τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ εἶχε τὴν εὐγενῆ καλωσύνη νὰ μᾶς δώση ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Βενετίας καθηγητὴς κ. Μανοῦσος Μανούσακας. Τὸ τρίτο ἔγγραφο (8 Ἰουλίου 1617) εἶναι ἡ διαθήκη τοῦ Ζακυνθινοῦ ἄρχοντα Τζώρτζη Ρουκκάνη, προγόνου τῆς μητέρας τοῦ ποιητῆ Ἀνδρέα Κάλβου, γραμμένη τὴν χρονιὰ τῆς ἐπιδημίας τῆς πανούκλας στὴ Ζάκυνθο (1617). Τὸ χειρόγραφο αὐτὸ κατέχει ὁ συγγραφέας καὶ ἀγαπητὸς φίλος κ. Διονύσιος Ρώμας, ὁ ὁποῖος μᾶς ἐπέτρεψε νὰ τὸ φωτογραφήσουμε, μαζὶ μὲ ἄλλα χειρόγραφα, γιὰ ἔκδοση. Τὸ τέταρτο ἔγγραφο (22 Μαΐου 1678) εἶναι ἡ διαθήκη τῆς Σταθούλας Καμίλλου Ρώμα καὶ σώζεται ἐπίσης στὸ ἀρχεῖο τοῦ Διονυσίου Ρώμα. Τὸ πέμπτο ἔγγραφο (17 Ἰανουαρίου 1788) εἶναι πρωτότυπη συμβολαιογραφικὴ πράξη ἐπιτροπίας τοῦ διασήμου Ζακυνθινοῦ θεολόγου καὶ λογίου Ἰωάννη Λίτινου. Τὸ χειρόγραφο αὐτὸ ἀνήκει στὸ ἀρχεῖο μας. Τὸ ἕκτο ἔγγραφο (16 Νοεμβρίου 1805) εἶναι ἀναφορὰ τοῦ περίφημου ἱερωμένου ἁγιογράφου καὶ σατιρικοῦ ποιητῆ Νικόλα Κουτούζη πρὸς τὴν Διοίκηση Ζακύνθου. Ἡ ἀναφορὰ τούτη, μὲ τὴν αὐτόγραφη ὑπογραφὴ τοῦ Νικόλα

Κουτούζη ἢ Κοτούζη ἢ Κοτούζιου, προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο μας καὶ τώρα τελευταῖα τὴν δωρήσαμε στὸν κ. Δ. Ρώμα. Γιὰ τὸν Κουτούζη θὰ δώσουμε ἀργότερα ἕνα πλῆθος ἀγνώστων ἱστορικῶν στοιχείων καὶ ἀνεκδότων ἐγγράφων. Τὸ ἕβδομο καὶ τελευταῖο ἔγγραφο (26 Δεκεμβρίου 1826) εἶναι ἡ διαθήκη τῆς Βασιλικῆς Μαρτελάου, συζύγου τοῦ φιλελεύθερου ρασοφόρου καὶ προδρόμου τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνεξαρτησίας Ἀντωνίου Μαρτελάου. Ἡ διαθήκη αὐτὴ σώζεται στὸ Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο Ζακύνθου, ἀπ' ὅπου καὶ τὴν ἀντιγράψαμε.

Ὁ ἀναγνώστης θὰ διαπιστώση μόνος του τὴν ἱστορική, λαογραφικὴ καὶ γλωσσολογικὴ ἀξία τῶν δημοσιευομένων ἐγγράφων. Σὲ ὅλα τὰ κείμενα ὑπάρχει ὁ σχετικὸς ὑπομνηματισμός μας γιὰ τὴν καλύτερη παρουσίασή τους. Δημοσιεύονται μὲ διορθωμένη ὀρθογραφία καὶ στίξη.

Ντίνος Κονόμος

1

Κόπια ἴσια † α φ μ ζ μηνὸς Ἰουλίου κε'.

† Ἡ κυρὰ Μαρούλα, τοῦ ποτὲ πρωτοπαπᾶ Γλαρετζάνου Ἀντωνίου[1] *ἡ συμβία, παρὼν σωματικῶς, μὲ ἰδία βουλὴ καὶ θελήσεως αὐτοῦ, οὐχὶ βίας, μήτε ἀναγκάσεως τινὸς ἀνθρώπου, τὴν σήμερον ἔδωσε καὶ ἐψυχοδώρησε πρὸς τὴν Κυρίαν τὴν Ἀναφωνήτρια*[2] *ἕνα κομμάτι ἀμπέλι, ὅπερ ὁρίζει εἰς τόπον λεγόμενον εἰς τ' Ἀκρωτήρι*[3]*, ὅσο κεῖνο ποὺ ἠβρίσκεται τὴν σήμερον κυρὰ καὶ νοικοκυρά, τὸ δίδω διὰ τὴν ψυχὴν τοῦ μακαρίτου τοῦ ἀντρός μου, τοῦ ποτὲ πρωτοπαπᾶ Ἀντωνίου Γλαρεντζάνου, καὶ διὰ τὴν ψυχὴν τὴν ἐδική μου καὶ διὰ τὰς ψυχὰς τῶν γονέων μου καὶ μὲ τὲς ἐλιὲς καὶ μὲ τὴν ἐκκλησίαν τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Θεο-*

1. Ὁ πρωτοπαπᾶς Ζακύνθου Ἀντώνιος Γλαρεντζιάνος εἶχε λάβει ὡς jus patronato publico τὴν περιώνυμη ἐκκλησία τοῦ τότε Προστάτη τοῦ Νησιοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου στὸ Κάστρο, ἡ ὁποία ὕστερ' ἀπὸ τὸν θάνατό του παραχωρήθηκε ἀπὸ τὴν Βενετσιάνικη Γερουσία στὸν πρωτοπαπᾶ Ναυπλίου καὶ λόγιο Νικόλαο Μαλαξὸ καὶ τοὺς ἀπογόνους του (πρὶν ἀπὸ τὸ 1556). Βλ. Κ. Ν. Σάθα, *Μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας*, τόμος V. Athènes - Paris 1883, σελ. 109. Ἐπίσης βλ. Λ. Χ. Ζώη, *Αἱ ἐν Ζακύνθῳ Μοναί*, Ἐν Ζακύνθῳ 1900, σελ. 46 καὶ τοῦ ἴδιου, *Πρωτοπαπάδες Ζακύνθου*, Ἠλία Τσιτσέλη, *Κεφαλληνιακὰ Σύμμικτα*, τόμος δεύτερος, ἐν Ἀθήναις 1960, σελ. 500.

2. Βλ. Ντίνος Κονόμος, *Ἐκκλησίες καὶ μοναστήρια στὴ Ζάκυνθο*, Ἀθήνα 1967, σσ. 17 - 20.

3. Τὸ προάστιο τῆς Ζακύνθου Ἀκρωτήρι.

λόγον[4] *καὶ μὲ τὸν ληνόν, νὰ εἶναι τῆς Κυρίας τῆς Ἀναφωνήτριας,ἐβγάνοντας τὸ λάκκωμα*[5]*, τὸ ἀμπέλι καὶ ἀποπάνου ἀπὸ τὴν γράνα*[6]*, νὰ εἶναι τῆς Κυρίας τῆς Ἀναφωνήτριας, [. . . . .]*[7] *νὰ τὸ τρώγω ζώντας μου καὶ πεθινήσκοντάς μου νὰ μένῃ εἰς τὴν Κυρία τὴν Ἀναφωνήτρια. Οἱ πλησιασμοὶ τοῦ αὐτοῦ ἀμπελιοῦ εἶναι ἀπὸ τοῦ ἀνατολικοῦ μέρος Ἰωάννης Παγούδης*[8]*, ἀπὸ δύσεως στράτα κουμούνα*[9]*, καὶ ἀπὸ τὴν τρεμοντάνα*[10] *κὺρ Γεώργης Μακρῆς*[11] *καὶ ἀπὸ τὴν ὄστρια στράτα κομούνα. Ὑπὸ μαρτυρίας παρακλητοὺς ἀνθρώπους κὺρ Γεωργίου Τρούζα*[12] *καὶ κὺρ Δήμου Μαρούδα*[13] *καὶ κὺρ Κωνσταντίνου Μαρόπουλου*[14] *καὶ Καλογιάννη Βάλμη*[15].

2

Clmi come fratelli honoratissimi.

Essentdosi apresentato avanti di noi alli 25 del corrente il Reverendo papà Mathio Vitsamano di quel loco accompagnato con lettere de vostre signorie Ch(iarissi)me del 24 aprile prossime passati a noi inviate, per le quali siano stati ricercati a doverle far confirmare et aprobare il sacro del sacerdotio già da lui riceputo in terre aliene non per alcun suo errore maligno ma per più impedimenti et altri evidenti de temporali occorsili ne con intentione di contravenir ali ordeni di sua Serenità come nenimo accetati de dette lettere di V. Signorie chme onde a loro gratificatione et a laude dell' omnipotente Iddio non

4. Ἐκκλησία στὴν τοποθεσία τοῦ Ἀκρωτηριοῦ «Φρύδο», ἡ ὁποία ἦταν ἐρειπωμένη στὶς ἀρχὲς τοῦ 19ου αἰώνα· ξαναχτίστηκε ἀπὸ τὸν Διονύσιο πτ. Κοσμᾶ Βιδάλε παίρνοντας ἀπὸ τότε καὶ τ' ὄνομά του «Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος τοῦ Βιδάλε». Βλ. Ντ. Κονόμος, *Ἐκκλησίες καὶ μοναστήρια στὴ Ζάκυνθο*, ἔ. ἀ., σσ. 69 - 70.

5. Λακκούβα, λάκκος, λάκκα.

6. Τάφρος, γούβα, χαντάκι.

7. Δυσανάγνωστη λέξη.

8. Οἰκογένεια Παγούδη, ἄγνωστης προέλευσης, ἐγκαταστημένη στὴ Ζάκυνθο ἀπὸ τὸν ιε' αἰώνα. Σήμερα ἔχει ἐκλείψει.

9. Δρόμος δημόσιος.

10. Ὁ βορρᾶς.

11. Γεώργιος Ἰωάννου Μακρῆς, ἀπόγονος ἱστορικῆς βυζαντινῆς οἰκογένειας ἐγκαταστημένης στὴ Ζάκυνθο (1486) καὶ σωζόμενης ἕως τώρα ἐκεῖ.

12. Γεώργιος Τρούζας ἢ Τρούσας, δημόσιος διδάσκαλος Ζακύνθου.

13. Οἰκογένεια Μαρούδα, ἐγκαταστημένη στὴ Ζάκυνθο ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ ιστ' αἰώνα, καὶ σωζόμενη μέχρι σήμερα.

14. Οἰκογένεια σωζόμενη μέχρι σήμερα στὴ Ζάκυνθο.

15. Οἰκογένεια ἀπὸ τὸ χωριὸ τῆς Ζακύνθου Δράκα, ἡ ὁποία ἐξέλιψε.

dovendosi mancare a cadaun sudito nostro et [φ. r⁰]massime a quelli che si conoscono degni de ogni giusto et ragionevol favore si siamo mossi per mandato nostro di far aprobare a tal sacerdotio il detto papà Mathio per mezzo di questo Reverendissimo Arcivescovo Greco Don Dionisio Sicuro dimorante in questo luoco poichè de presenti non sie ritronato il Reverendissimo Vescono di Ceffalonia et Zante al quale aspettava tal giurisditione et per molti convenienti rispetti et impedimenti da noi riconosuti esso papà Mathio non ha potuto trasferirsi in detto loco di Ceffalonia sichè attestiamo e faciamo fede alle signorie vostre chme come detto papà è stato dal detto Reverendissimo Arcivescovo Sicuro confirmato et aprobato pro prette al ritto greco dopo fatteli le debitte essaminationi et trovatolo atto a tal dignità havendolo instituito tutte quele solenità spetanti et pertinenti a tal carico clericato et religioso si come di ciò siamo stati certificati per fede et breve de esso Reverendissimo Arcivescovo fatto sotto di 18 instante modo vedere essistente apresso esso Reverendo papà et con tal fine alle Sue Ve. Chme di Cuore me li offero et recomando.

Dal Zante li 30 Maggio 1587.

Franco Giustiniano Prov(editor)

(A tergo)

Alli Chmi Signori Duca et Consiliarij. Regimento di Candia come fratelli honoratissimi.

(Recepta) sotto di 3 Giugno 1587.

[Μετάφραση]

Πρὸς τοὺς ἐντιμοτάτους Ἰσαδέλφους ἡμῶν,

Ἐνεφανίσθη τὴν 25 τρέχοντος ἐνώπιον ἡμῶν ὁ αἰδ. Παπᾶς Ματθαῖος Βιτσαμάνος[1], ἐκεῖθεν προερχόμενος καὶ κομίζων πρὸς ἡμᾶς ἐπιστολὰς τῶν Ὑμετέρων ἐκλαμπροτάτων εὐγενειῶν, χρονολογουμένας ἀπὸ 24ης παρελθόντος Ἀπριλίου.

1. Ἡ οἰκογένεια Πιτσαμάνου, βοεμικῆς καταγωγῆς, ἐγκαταστάθηκε στὴ Βενετία πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων κι' ἀπὸ ἐκεῖ ἕνας ἀπὸ τοὺς κλάδους ἦλθε στὴν Κρήτη. Οἱ Πιτσαμάνοι διακρίθηκαν στοὺς πολέμους τῆς Βενετίας καὶ πῆραν, ὡς ἀμοιβή, τίτλους καὶ προνόμια. Στὸ διάστημα τῶν Τουρκοενετικῶν πολέμων ἕνας κλάδος τῆς οἰκογένειας ἦλθε στὴν Κεφαλονιά. Ὁ ἱερωμένος καὶ ἁγιογράφος Κωνσταντῖνος τοῦ Ἰακώβου (ἱδρυτῆ τοῦ οἴκου τῆς Κεφαλονιᾶς) ἔχτισε στὸ Ἀργοστόλι (1691) τὴν ἐκκλησία τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων. Βλ. Α. Μηλιαράκη, *Γεράσιμος Πιτσαμάνος, ζωγράφος καὶ ἀρχιτέκτων Κεφαλλήν*, περ. «Ἑστία», τόμος ΚΔ', 26 Ἰουλίου 1887, σσ. 473 - 477.

Συμφώνως πρὸς αὐτὰς ἐκαλούμεθα ὅπως ἐνεργήσωμεν ἵνα πιστοποιηθεῖ καὶ ἐγκριθεῖ ἡ χειροτονία τοῦ ἄνωθεν Ἱερέως ἥτις εἶχε λάβει ἤδη χώραν εἰς ξένην ἐπικράτειαν. Τοῦτο δὲ οὐχὶ ἐκ κακοβούλου διαθέσεως τοῦ εἰρημένου, ἐπιδιώξαντος νὰ παραβῇ τὰς διαταγὰς τοῦ Γαληνοτάτου Ἄρχοντος [Δόγη], ἀλλά, ὡς ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τῶν Ὑμετέρων ἐκλαμπροτάτων εὐγενειῶν ἐμφαίνεται, λόγῳ ἀνυπερβλήτων καὶ εὐαποδείκτων ἐμποδίων.

Ὅθεν πρὸς Ὑμετέραν ἱκανοποίησιν καὶ συμφώνως πρὸς ἐπιταγὴν τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ, ἥτις μᾶς ἐπιβάλλει νὰ παράσχωμεν ἀνυπερθέτως πᾶσαν δικαίαν καὶ λογικὴν ἀρωγὴν εἰς τοὺς ἀξίους ταύτης ὑμετέρους ὑπηκόους, ἐνεργήσαμεν ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν ἁρμοδιοτήτων μας, ὅπως ἐγκριθῇ ἡ χειροτονία εἰς Ἱερέα τοῦ ἄνωθεν μνημονευομένου Παπᾶ Ματθαίου ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Ἕλληνος Ἀρχιεπισκόπου Κυρίου Διονυσίου Σιγούρου, κατοικοῦντος ἐνταῦθα. Τοῦτο διότι ἀπουσίαζεν ὁ ἁρμόδιος Σεβασμιώτατος Ἐπίσκοπος Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου, ὁ νομίμως κατέχων τοιαύτην δικαιοδοσίαν[2], ὁ δὲ εἰρημένος Παπᾶς Ματθαῖος ἐκωλύετο ἐκ λόγων οὓς ἀναγνωρίσαμεν ὡς ὀρθοὺς νὰ μεταβῇ πρὸς συνάντησίν του ἐν Κεφαλληνίᾳ. Ἐφ' ᾧ καὶ πιστοποιοῦμεν καὶ καταμαρτυροῦμεν διὰ τοῦ παρόντος εἰς τὰς Ὑμετέρας ἐκλαμπροτάτας εὐγενείας ὅτι ὁ εἰρημένος Παπᾶ Ματθαῖος ἐνεκρίθη καὶ πιστοποιεῖται ὡς λειτουργὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ δόγματος ὑπὸ τοῦ προαναφερθέντος Σεβασμιωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Σιγούρου, ὅστις ἀφοῦ ἐξήτασεν προηγουμένως τὰ δέοντα εὗρεν αὐτὸν ἄξιον ὅπως καθέξει τὸ ἱερὸν τοῦτο ἀξίωμα ὡς ὑποστάντα ὅλας τὰς καταλλήλους καὶ ἐπιβαλλομένας διὰ τὸ ἱερὸν τοῦτο λειτούργημα σχετικὰς ἱεροτελεστίας. Ἐφ' ᾧ καὶ κατόπιν τοιαύτης πιστοποιήσεως τοῦ Σεβασμιωτάτου Ἀρχιεπισκόπου, γενομένης τὴν 18ην τρέχοντος (παλαιὸν ἡμερολόγιον) καὶ εὑρισκομένης εἰς χεῖρας τοῦ ἄνωθεν ἱερέως, δυνάμεθα πλέον νὰ συστήσωμεν αὐτὸν ἐγκαρδίως εἰς τὰς Ὑμετέρας ἐκλαμπροτάτας εὐγενείας.

Ἀπὸ Ζακύνθου τὴν 30 Μαΐου 1587.
Φραγκίσκος Ἰουστινιάνης[3] Προβλεπτής.

2. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Αἰγίνης Διονύσιος Σιγοῦρος, ὁ μετέπειτα Ἅγιος καὶ Πολιοῦχος Ζακύνθου, διωρισμένος ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο τῆς Κων)πόλεως χωρεπίσκοπος καὶ πρόεδρος Ζακύνθου χειροτονοῦσε ἱερωμένους (ἢ ἐνέκρινε χειροτονίες, ὅπως στὴν περίπτωση τοῦ Ματθαίου Πιτσαμάνου) χωρὶς ἀπολύτως καμιὰν ἀμοιβή. Ἡ ἀφιλοκερδὴς αὐτὴ δραστηριότητα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Αἰγίνης Διονυσίου Σιγούρου ἔθιγε τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα καὶ τὴν φιλοτιμία τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κεφαλονιᾶς καὶ Ζακύνθου (κοινῆς τότε μητροπολιτικῆς ἕδρας). Ἔτσι ὁ τελευταῖος διαμαρτυρόταν ἐπανειλημμένα στὴν Βενετσιάνικη Γερουσία ὅτι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Διονύσιος Σιγοῦρος ἐπενέβαινε στὰ ἐκκλησιαστικά του δικαιώματα. Ἡ Βενετία, παρ' ὅλες τὶς θρησκευτικὲς ἐλευθερίες ποὺ ἄφηνε στοὺς ὑπηκόους της, ἔβλεπε πάντα μὲ καχυποψία τὸ Πατριαρχεῖο τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοὺς Ἕλληνες Ἐπισκόπους. Βλ. Ντίνος Κονόμος, *Ἅγιος Διονύσιος ὁ Πολιοῦχος Ζακύνθου*, Ἀθήνα 1969, σσ. 33 - 35, 41 - 43.

3. Φραγκίσκος Ἰουστινιάνης, προβλεπτὴς Ζακύνθου 1586 - 1587.

(Πίσω)

Πρὸς τοὺς ἐνδοξοτάτους Κυρίους Δούκα καὶ Συμβούλους τῆς Διοικήσεως Κρήτης, ἀξιοτιμωτάτους ἡμῶν ἰσαδέλφους.

3

[φ. 1α] Κόπια ἐβγαλμένη ἀπὸ τὲς πράξες τοῦ ποτὲ κυρίου Σαλαμὼν Δε Ρώσση[1] *νοταρίου ἀπὸ ἔνατο βιβλίον τῶν διαθηκῶν καὶ κωδικέλλων εἰς φύλλα δύο.*

Ἐν Χριστοῦ ὀνόματι ἀμήν, ἔτει ἀπὸ τῆς αὐτοῦ γεννήσεως 1617 Ἰουλίου 8. Βλέποντας ἐγὼ Τζώρτζης Ρουκάνης[2]*, ὑγιὸς τοῦ ποτὲ Ματίου*[3]*, τοῦτον τὸν θάνατον, τούτην τὴν ὀργὴν τοῦ ἀφεντὸς τοῦ Θεοῦ, ποὺ μᾶς παιδεύει εἰς τοῦτο τὸ μόδο*[4]*, καὶ μᾶς ρίχνει εἰς αἰτίες λοῆς μόδο καὶ ἀποθνήσκομε, ποὺ δὲν ἠξέρομε ποῖος ἔχει νὰ γλυτώση ἀπὸ τοῦτον τὸν τρομαχτὸν καὶ [ν]τροπιασμένο θάνατο*[5]*, ὁποὺ διὰ τὲς ἁμαρτίες τὲς δικές μου μᾶς παιδεύει ἀφέντης ὁ Θεός. Τὸ λοιπόν, τζὰ*[6] *καὶ ὁ μεγαλοδύναμος Θεὸς ἠθέλησε καὶ μοῦ ἐπῆρε τὸν πικραμένο μου ἀδελφὸ καὶ μὲ ἀφῆκε μοναχό, καὶ ἔμεινα κληρονόμος εἰς τὰ καλὰ τοῦ πατρός μου, ὅσα ἐκεῖνα ἐρεστάρανε*[7] *σιμά μας, ὄξω ἀπὸ τὸ προικιὸ τῆς ἀδελφῆς μου, στέκοντας ἐγὼ καὶ λογιάζοντας πὼς δὲν ἠξέρω ἃ γλύτωσω τούτην τὴν σκληρήν του ὀργὴν καὶ ἀποθάνω αἰφνίδια, ἠθέλησα νὰ κάμω τούτην τὴν παρών μου διαθήκην μὲ τὸ ἴδιο μου χέρι ζώντας μου, νὰ εἶναι στέρεα, βεβαία, ὡσὰν κληρονόμος τοῦ ἄνωθεν πατρός μου. Θέλω ἐν πρώτοις καὶ ὁρίζω, ὅτι ἀνίσως καὶ ὁ μεγαλοδύναμος Θεὸς μοῦ πάρη τὸ πνεῦμα μου, μὰ τονε παρακαλῶ νὰ μακρυαίνη γιὰ νὰ δουλέψω τὲς ἁμαρτίες*

1. Σολωμὼν Δε Ρώσσης τοῦ Νικολάου, συμβολαιογράφος Ζακύνθου (πράξεις του ἀπὸ 21 Νοεμβρίου 1614 - 25 Μαΐου 1643).

2. Ρουκάνη. Ἀριστοκρατικὴ οἰκογένεια τῆς Ζακύνθου, ἐγκαταστημένη στὸ νησὶ ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς Βενετοκρατίας. Ὁ συντάκτης τῆς διαθήκης Γεώργιος Σταματίου Ρουκάνης ὑπῆρξε πρόγονος τῆς Ἀδριανῆς Νικολάου Ρουκάνη, μητέρας τοῦ ποιητῆ Ἀνδρέα Κάλβου.

3. Ματίος, ὄνομα βαπτιστικό, ὑποκοριστικὸ τοῦ Σταμάτη. Ὁ Σταμάτης Ρουκάνης ὑπῆρξε συμβολαιογράφος Ζακύνθου (πράξεις του ἀπὸ 17 Δεκεμβρίου 1593 - 8 Ἰανουαρίου 1628).

4. Τρόπο.

5. Πρόκειται γιὰ τὴν ἐπιδημία τῆς πανούκλας στὴ Ζάκυνθο (1617), ὅταν ἀποφασίσθηκε νὰ χτιστῆ ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους ἡ περιώνυμη ἐκκλησία - μουσεῖο Ἅγιοι Πάντες. Βλ. Ντίνος Κονόμος, *Ἐκκλησίες καὶ μοναστήρια στὴ Ζακυνθο*, ἔ. ἀ., σσ. 122 - 126.

6. Ἀφοῦ, μιὰ καί.

7. Ἔμειναν, παρέμειναν, ὑπολείπονται.

μου, μὰ ἂν ἀποθάνω ἀφήνω τὴ μάνα μου κυρὰ καὶ νοικοκυρά, νὰ μὴν τήνε διασείζῃ κανείς, μήτε νὰ τὴν πειράξῃ εἰς κανένα μόδο ὁποὺ νὰ εἶναι, μόνο νὰν τὰ ὁρίζῃ ὅσα νὰ ἤθελα εἶσται, ὡσὰν ἴδια δικά της, τὰ αὐτὰ καλά μου καὶ εἰσὲ εἴτι ἄλλο πρᾶμα, νὰν τὰ ἔχῃ νὰ ζωοθροφᾶται ὡς ζωῆς της, καὶ ὅ,τι χρωστοῦμε, τόσο εἰς τὸ προικιὸ τῆς ἀδελφῆς μου, τὸ εἴτι ἄλλο χρωστοῦμε, ποὺ φαίνονται εἰς σκρίττα[8] *ἀπὸ χέρι δικό μου, νὰν τὰ πλερώνῃ· μὲ τοῦτο ἡ αὐτὴ μου μάνα νὰ εἶναι ὀμπλιγάδα*[9] *νὰ δίνῃ πᾶσα χρόνο εἰς ὅλες τὲς ἐκκλησίες [φ. 1 β] τοῦ Κάστρου ἢ Γιαλό*[10]*, ποὺ ἔχουνε ἱερεῖς καὶ λειτουργοῦνε, νὰ δίνῃ νὰ μοῦ ψάλλου πᾶσα ἐκκλησία ἕνα σαρανταλείτουργο τὸν κάθε χρόνον καὶ ἔτζι νὰν τὸ κάνῃ ὡς ζωῆς της, καὶ ἀνίσως καὶ δὲ θέλει νὰ δίνῃ νὰν τὰ κάμουνε μὲ τὸ θέλημά της, νὰ μποροῦνε οἱ αὐτοὶ ἱερεῖς νὰν τηνε στενεύρυνε*[11] *νὰ πλερώνῃ νὰ μοῦ τὰ κάμουνε· καὶ ἀποθάνοντας ἡ αὐτὴ μου μάνα, τὸ ἐδικό μου ὅλο τοῦ πατρός μου καὶ εἴτι ἄλλο ἔχω νὰ λάβω, εἰσὲ σκρίττα, εἰσὲ προστίχι*[12]*, εἰσὲ εἴτι ἄλλο πρᾶμα, νὰ εἶναι τὸ μισὸ τῆς ἀδερφῆς μου καὶ τῶν κληρονόμων της. Μὲ τοῦτο ἡ αὐτὴ ἀδελφή μου νὰ μοῦ κάνῃ τὸν κάθε χρόνο ἕξη σαρανταλείτουργα διὰ τὴν ψυχή μου, δύο στὸν Παντοκράτορα*[13] *καὶ δύο στὸν Ἅγιο Νικόλα στὸ Μῶλο*[14]*, καὶ δύο εἰς τὴν Βαγγελίστρα*[15]*, καὶ ἃ δὲν θέλῃ μὲ τὸ θέλημά της, νὰ μποροῦνε οἱ ἱερεῖς ὁποὺ θέλουν εὑρίσκονται εἰς τὲς ἄνωθεν ἐκκλησίες, νάν τηνε σφορτζάρουνε*[16] *νὰν τὰ κάνῃ, τόσο ἐκείνη ὡσὰν καὶ οἱ κληρονόμοι διάδοχοι αὐτῆς. Τὸ ἀποδέλοιπο*[17] *μισὸ ὁποὺ ρεστάρει, ἃ θελήσῃ ἡ αὐτὴ ἀδελφή μου νὰ δώκῃ τὰ ἄσπρα*[18] *νὰν τὸ πάρῃ ὅ,τι ἀξίζει, περὸ*[19] *τῶν στάμπιλων*[20]*, διὰ νὰν τὰ δώκῃ εἰς τὲς ἐκκλησίες, ὡς κάτωθε θέλω ξεκαθαρίσει, ἤγουν τὰ ἄσπρα ποὺ θέλουνε εἶσται τοὺς αὐτῶν μισοῦ μερτικοῦ ὁποὺ ρεστάρει· καὶ εἴτι μετρητὰ θέλου ρεστάρει καὶ πᾶσα ἄλλο*

8. Ἔγγραφα (συμβόλαια).

9. Ὑποχρεωμένη.

10. Τὸ προάστιο τότε τῆς πόλεως Αἰγιαλός. Ἡ καθαυτὸ πόλη τῆς Ζακύνθου (ἡ Τέρρα) ἦταν ἐκεῖνο τὸν καιρὸ πάνω στὸ Κάστρο.

11. Ἐξαναγκάζουν.

12. Βυζαντινὴ λέξη (πρὸς + στίχος) = τόκος.

13. Βλ. Ντίνος Κονόμος, *Ναοὶ καὶ μονὲς στὴ Ζάκυνθο*, ἔκδοσις Ἰονικῆς καὶ Λαϊκῆς Τραπέζης Ἑλλάδος, Ἀθήνα 1964, σσ. 75 - 78.

14. Βλ. Ντίνος Κονόμος, *Ναοὶ καὶ μονὲς στὴ Ζάκυνθο*, ἔ. ἀ., σσ. 83 - 86.

15. Βλ. Ντίνος Κονόμος, *Ναοὶ καὶ μονὲς στὴ Ζάκυνθο*, ἔ. ἀ., σσ. 87 - 89.

16. Νὰ τῆς κάνουν γυμνάσματα, δηλαδὴ νὰ ἐπιμείνουν στὴν ἀπόφασή του.

17. Τὸ ὑπόλοιπο.

18. Νόμισμα ἐπὶ Βενετοκρατίας.

19. Ὅμως.

20. Τῶν ἀκινήτων (τῶν κτημάτων).

πρᾶμα, νὰν τὰ παίρνου ὅλες οἱ ἐκκλησίες τοῦ Κάστρου καὶ Γιαλοῦ, ἤγουν ὅποιες ἔχουν ἱερεῖς [καὶ] λειτουργοῦνε, νὰν τὰ μοιράζουνε ὅλες ἄρατα πορτζιόν[21], *νὰν τὰ παίρνουνε εἰς ἀνάχτηση*[22] *τῶν αὐτῶν ἐκκλησιῶν, διὰ τὴν ψυχήν μου, μὲ τοῦτο νὰ μὲ γράφουνε εἰς τὴν Πρόθεση, νὰ μνημονεύουνε ἀνταμῶς μὲ τοὺς γονεῖς μου καὶ ἀδέλφια μου, γιὰ νὰ μνημονευόμαστε αἰωνίως, καὶ ἂν ἡ αὐτὴ ἀδελφή μου δὲν θέλῃ νὰ δώκῃ τὰ ἄσπρα νὰν τὰ πάρῃ, νὰ μποροῦνε νὰν τὰ πουλοῦνε τὰ στάμπιλα καὶ εἴτι ἄλλο ὁποὺ εἶναι γιὰ πούληση, οἱ αὐτὲς ἐκκλησίες νὰ μαζεύουν τὰ ἄσπρα νὰν τὰ μοιράζουνε, διὰ νὰ κάμουνε, ὡς [ἡ] γραφὴ ἄνωθεν, διὰ μνημόσυνό μας. Ἀκόμη θέλω καὶ ὁρίζω, ὅτι ἂν ποτὲ [φ. 2α] τῶν καιρῶ δὲν θέλει εὑρίσκεται τῆς ἀδελφῆς μου κληρονομία, ἤγουν ν' ἀντικοντέρουν*[23] *ἀπὸ δαύτη*[24] *τὸ ἐμισὸ ἐδικὸ ὁποὺ τῆς ἀφήνω νὰ ἔχῃ, νὰν μποροῦνε καὶ ἀποπάνω νὰ παίρνουνε οἱ ἐκκλησίες ὁποὺ τῆς ἄφηκα τὸ μισό, νὰ ἔχουν στὸ τρίτο καὶ νὰ τὸ μοιράζουν καὶ ἐκεῖνο ἄρατα πορτζιόν· τὸ ἐπίλοιπο νὰν τὸ παίρνῃ τὸ ντεπόζιτο τῶν σκλάβωνε*[25] *καὶ σπιτάλε*[26], *ἤγουν νὰν τὸ μοιράζουν τὸ ντεπόζιτο καὶ τὸ σπιτάλε διὰ τὴν ψυχὴν τῶν γονέων μου καὶ ἐμένα, μὰ θέλω καὶ ὁρίζω ὅτι ἀποθάνοντάς μου ἐμένα νὰ μπορῇ τὸ σπιτάλε νὰ τραβήξῃ αἰωνίως τὸ λιβέλλο*[27] *τοῦ Μανόλη Σαλονικιοῦ*[28], *καὶ ἀπὸ τοὺς κληρονόμους διαδόχους αὐτοῦ τὰ δεκαπέντε δουκᾶτα*[29] *καὶ ἕνα κοττόπουλο, ὡς καθὼς ἡ γραφὴ φαίνεται εἰς τοῦ μισὲρ Βιτζέντζου Κύμπη*[30], *νοταρίου. Καὶ τὸν πάχτο*[31] *τοῦ Ἀντρία Ταβουλάρη*[32], *καὶ τῶν κληρονόμων διαδόχων αὐτῶν, ὡς καθὼς ἡ γραφὴ φαίνεται εἰς τοῦ αὐτοῦ Κύμπη, στάρι βατζέλια*[33] *τέσσερα ἥμισυ καὶ ἕνα κοττόπουλο 4 1/2, νὰν τὸ παίρνῃ τὸ σπιτάλιο διὰ τὴν ψυχή μου καὶ γονέω μου αἰωνίως ἀπὸ δαύτους*[34]. *Καὶ ἔτζι τελειώνω τὴν παροῦσα μου*

21. Σὲ ἰσόποσες (ἀκριβοδίκαιες) μέχρι τοῦ ἐλαχίστου μερίδες.

22. Ἐνίσχυση.

23. Νὰ ἀφαιροῦνε ἀπὸ τὸν λογαριασμό.

24. Ἀπὸ αὐτήν.

25. Τὸ ταμεῖο ἐξαγορᾶς αἰχμαλώτων ἀπὸ τοὺς πειρατές.

26. Ὀρφανοτροφεῖα, νοσοκομεῖα καὶ γεροκομεῖα.

27. Ἐδαφονόμιο.

28. Ἡ οἰκογένεια Σαλονικοῦ ἢ Σαλονικιοῦ ἔχει ἐκλείψει τώρα ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο.

29. Χρυσὰ βενετσιάνικα νομίσματα ἴσα τὴν ἐποχὴ ἐκείνη μὲ 200 ἄσπρα.

30. Βικέντιος Κύμβης, συμβολαιογράφος Ζακύνθου (πράξεις του ἀπὸ 25 Νοεμβρίου 1575 - 2 Φεβρουαρίου 1608).

31. Νοίκιασμα (ἐδῶ ἀγροτικοῦ κτήματος).

32. Οἰκογένεια Ταβουλάρη, προερχόμενη ἀπὸ τὴν Λακωνία (ἀρχὲς 16ου αἰώνα) καὶ σωζόμενη ἕως τώρα στὴ Ζάκυνθο.

33. Κάθε βατσέλι ἰσοδυναμεῖ μὲ 65 ἑνετικὲς λίτρες.

34. Ἀπὸ αὐτούς.

διαθήκη, νὰ εἶναι βεβαία καὶ στερεά, ὡς καθὼς θέλω ὑπογράψει, καὶ τῷ Θεῷ δόξα.

Ἐγὼ Τζώρτζης Ρουκάνης ἔκαμα τὴν ἄνωθε διαθήκη μὲ τὸ ἴδιο μου χέρι.

4

Κόπια

[φ. 1α] † Ἐν Χριστοῦ ὀνόματι ἀμήν, ἔτει ἀπὸ τῆς αὐτοῦ γεννήσεως 1678 Μαγίου 22, εἰς τὸν Αἰγιαλὸν τῆς πόλεως Ζακύνθου, εἰς τὴν σκοντράδα[1] *τῆς Κυρίας τῆς Ὁδηγήτριας*[2]*, εἰς τὸν οἶκον τῆς εὐγενῆς κυράτζας Ἱππόλιτας, χήρας τοῦ ποτὲ εὐγενῆ καὶ ἐτζελεντίσσιμου*[3] *σινιὸρ Καμίλλου Ρώμα*[4] *δοτόρ, ἀνακραζόμενος ἐγὼ ὁ νοτάριος καὶ οἱ κάτωθεν ὑπογεγραμμένοι τίμιοι μάρτυρες, παρακαλεστοὶ ἀπὸ τὴν εὐγενὴς κυράτζα Σταθούλα, θυγάτηρ τοῦ ἄνωθεν ποτὲ σινιὸρ Καμίλλου, διὰ νὰ κάμῃ τὴν μπαροῦσαν της διαθήκη, ηὑρισκόμενη ἄρρωστη εἰς τὸ κρεβάτι, καὶ ἔχοντας χάριτις Χριστοῦ τὸν νοῦν καὶ τὰς φρένας ὑγιεῖς, ἐρωτήθη ἂν ἀφήνῃ κανένα πρᾶμα στοὺς σκλάβους ἢ ὀσπιτάλε, καὶ εἶπε δὲν ἀφήνω, μόνον θέλω ὅτι ἂν μοῦ ἔλθῃ θάνατος, νὰ εἶχαν μὲ θαύσουν εἰς τὸν ναὸν τοῦ τιμίου Προδρόμου εἰς τὸ Κάστρο*[5]*, εἰς τὸ ταφεῖο μας. Ἔτι λέγει τὸ μερτικό μου ὅλο ὁποῦ μοῦ ἀπαρθενεύει*[6] *ἀπὸ τοῦ πατέρα μου, καὶ κάθε ἄλλο ὁποὺ μοῦ ἀπαρθενεύει εἰς κάθε καιρὸν διὰ κάθες λοῆς μόδον, τόσον μόμπιλε*[7]*, ὡσὰν καὶ στάμπιλε*[8] *στὸ μερτικό μου, τὸ ἀφήνω τῆς μάνας μου τῆς εὐγενῆς κυράτζας Ἱππόλιτας νὰν τὸ γοδέρῃ*[9] *ἕως ζωῆς της δίχως νὰν τηνε διασείσῃ τινάς, καὶ μετὰ τὸν θάνατόν της νὰ πηγαίνῃ εἰς τὸν ἀδερφό μου τὸν εὐγενῆ σινιὸρ Μπόρτολο καὶ εἰς τὴν κληρονομία του, ὁ ὁποῖος νὰ ἀγροικᾶται καὶ διὰ κληρονόμος μου,*

1. Συνοικία.
2. Βλ. Ντ. Κονόμος, *Ναοὶ καὶ μονὲς στὴ Ζάκυνθο*, ἔ. ἀ., σσ. 81 - 82.
3. Ἐξοχώτατου.
4. Βλ. Eug. Rizo-Rangabè, *Livre d'Or de la noblesse Ionienne*, tom. III : Zante. Athènes 1927, σελ. 222. Ὁ Καμῖλλος Κανδιάνου Ρώμας εἶχε ἕνα γιό, τὸν Μπόρτολο ἢ Δράκο καὶ τέσσερες θυγατέρες. Παντρεύτηκε τὴν Ἱππόλιτα Μοτζενίγου. Ἡ ἀνέκδοτη διαθήκη του (8 Αὐγούστου 1666) καὶ κωδίκελος (10 Αὐγούστου 1666) σωζόμενη στὶς πράξεις τοῦ συμβολαιογράφου Ζακύνθου Β. Μπονσινιὸρ θὰ δημοσιευθῆ ἀργότερα σὲ ἄλλη ἐργασία μας.
5. Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος τοῦ Κάστρου. Βλ. Ντίνος Κονόμος, *Ἐκκλησίες καὶ μοναστήρια στὴ Ζάκυνθο*, ἔ. ἀ., σσ. 63 - 65.
6. Μοῦ ἀνήκει.
7. Κινητά.
8. Ἀκίνητα.
9. Νὰ τὸ χαίρεται.

καὶ ἂν ἤθελε ἀπεθάνει δίχως κλερονομία, ποὺ ὁ Θεὸς νὰ μὴν τὸ δώσῃ, νὰ ἠμπορῇ εἰς τὸν θάνατόν του νὰ τὸ δισπονέρῃ[10] *ὡς θέλει καὶ βούλεται, δίχως νὰ ἠμπορῇ νὰ τονε διασείσῃ τινάς, καὶ τὴν κασέλλα μου, μὲ ὅ,τι ηὑρίσκεται νὰ ἔχῃ μέσα, [φ. 1β] θέλω ὅτι μετὰ τὸν θάνατόν μου νὰν τὰ μοιράζουν εἰς τοὺς φτωχοὺς διὰ τὴν ψυχήν μου, καί, ἂν δὲν ἤθελαν τὰ δώσουν, νὰ εἶχαν μοῦ ρεστέρει κόντο*[11] *ἐνώπιον Θεοῦ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως. Ἔτι λέγει ἐξεκαθαρίζω ὅτι ἂν ἤθελε πρεμορίρῃ*[12] *ὁ ἀδερφός μου δίχως κλερονομία ἀπὸ τὴν μάνα μου, ποὺ ὁ Θεὸς νὰ μὴν τὸ δώσῃ, θέλω ἐτότες ὅτι ντόπο*[13] *τοῦ θανάτου τῆς αὐτῆς μου μητέρας νὰ πηγαίνῃ ὅλο μου τὸ πρᾶμα μερτικὸ μου, καὶ ὅ,τι μοῦ ἀσπετάρει*[14] *εἰς τὴν ἀδερφή μου τὴν εὐγενὴς κυράτζα Ρουσέττα, συμβία τοῦ εὐγενῆ σινιὸρ Μάρκου Μαρτινέγκου*[15]*, καὶ εἰς τὴν κληρονομίαν της. Καὶ οὕτως ἔκαμε τέλος, θέλοντας ὅτι ἡ παροῦσα της διαθήκη νὰ εἶναι διὰ πρώτη καὶ ὕστερή της διόρθωσις, καὶ νὰ ἔχῃ τὸ στέρεον, βέβαιον καὶ ἀπαρασάλευτον εἰς τοὺς αἰῶνας, ὑπὸ μαρτυρίας τοῦ εὐλαβεστάτου καὶ λογιωτάτου ἱερέως κυρίου Ἀνδρέα Μοροτζανέττη*[16] *πρωτοψάλτη, σινιὸρ Δημητρίου Κατήφορου*[17] *καὶ σινιὸρ Νικολάου Βενιέρ*[18]*, λεγομένου Κεντρωτῆ.*
† Ἀνδρέας Ἱερεὺς Μοροτζανετᾶς ψάλτης μαρτυρῶ τὰ ἄνωθε.
† Δημήτρης Κατήφορος μαρτυρῶ ὡς ἄνωθε.
† Nicolo Venier detto Chendroti fui presente.

Χριστόφαλος Βασμοῦλος[19] *νοτάριος*

5

1788: Ἰανουαρίου 18, ἔ. π. ἐνεφανίστη ἐνώπιον ἐμοῦ τοῦ κάτωθεν γεγραμμένου ἐφημερίου τῆς Θεοτόκου Ὁδηγητρίας ὁ παρὼν κύριος

10. Διαθέτη, διατάττη.
11. Νὰ μοῦ δίνη λογαριασμό.
12. Ἂν προαποθάνῃ.
13. Μετά, ὕστερα.
14. Ὅ,τι περιμένω νὰ λάβω.
15. Μᾶρκος Προκοπίου Μαρτινέγκος, γόνος ἀρχοντικῆς οἰκογένειας τῆς Ζακύνθου.
16. Ἡ οἰκογένεια Μοροτζανέττου ἔχει ἐκλείψει τώρα ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο.
17. Δημήτριος Κατήφορος, ὁ πατέρας τοῦ περιώνυμου Ζακυνθινοῦ ἱεροκήρυκα καὶ λόγιου Ἀντωνίου.
18. Οἰκογένεια ἀπὸ τὴν Κρήτη. Βλ Ντίνος Κονόμος, *Κρητικοὶ στὴ Ζακυνθο*, Ἀθήνα 1970, σελ. 12.
19. Συμβολαιογράφος Ζακύνθου (πράξεις του ἀπὸ 14 Ἰουλίου 1671 ἕως 3 Δεκεμβρίου 1689). Βλ. Ντ. Κονόμος, *Κρητικοὶ στὴ Ζάκυνθο*, ἔ. ἀ., σελ. 12.

Κυριαζῆς τοῦ ποτὲ Κωνσταντῆ Καλπαζῆ[1] *ἐκ Πελοποννήσου, ἀπὸ Τριπολιτζᾶ, καὶ κύριος Ἱερώνυμος Ἀνδρόνικας*[2], *καὶ κύριος Δημήτριος Καλάβριας*[3], *ἀναγνώστης, ἐπίτροποι τοῦ σοφολογιοτάτου ἱερέως κυρίου Ἰωάννου Λίτινα*[4], *ἐνβεστίδος*[5] *εἰς τὴν αὐτὴν ἐκκλησίαν, κάτοικος εἰς τὴν παρὼν νῆσον, ὁ ὁποῖος ἔχοντας εὐλάβειαν εἰς τὸν παρόντα θεῖον ναόν, θέλει εἰς αὐτὸν καὶ πιάνει ἐνορίαν, ὡς εἶναι καὶ οἱ ἐπίλοιποι ἐνορῖται, ἔχοντας ὅλα τὰ βάρη ὡς καὶ τῶν ἐπιλοίπων, λαμβάνοντας ἀπὸ τὸν ἐφημέριον ὅλας τὰς ἱεροπραξίας, ὡς καὶ πᾶσαν ἐνορίτην, καὶ μετὰ τὴν ἀποβίωσίν του νὰ θάπτεται εἰς τὸν αὐτὸν θεῖον ναόν, καὶ ὁμοίως οἱ ἐρχόμενοί του, καὶ βεβαιώνει ὑπὸ χειρός του εἰς μαρτυρίας.*

Κυριαζῆς Κωνσταντίνου Καλπαχτζῆ βεβαιώνω.

Δημήτριος Καλάβριας ἐπίτροπος Λίτινος μαρτυρῶ.

Ἱερώνυμος Ἀνδρόνικας ἐπίτροπος Λίτινα μαρτυρῶ.

Νικόλαος Λυκούτζης[6] *μαρτυρῶ.*

Θεοδωράκης Στέφανος[7] *μαρτυρῶ.*

Παρθένιος Νικολόπουλος[8] *ἱερεὺς ἐφημέριος τῆς Θεοτόκου Ὁδηγητρίας ἔκαμα τὸ παρὸν ἔτζι παρακαλεστὸς ἀπὸ τὸν ἄνωθεν κύριον Κυριαζῆ Κωνσταντῆ Καλπαχτζῆ καὶ μαρτυρῶ.*

1788 Γεναρίου 22, ἔ. π.

Ἡ παρὸν μοῦ ἐπροσφέρθη ἀπὸ κύριον Κυριαζῆ Κωνσταντῆ Καλπατζῆ, καὶ ἐπίτροπος Λίτινος, διὰ νὰ τὴν ἀπεράσω εἰς φίλτζα[9] *μου εἰς φύλαξιν, καὶ νὰ λάβῃ ἀντίγραφον πᾶσα εἰς ὁποῦ τοῦ χρειαστῇ καὶ τὰ ἑξῆς*[10].

1. Ἡ οἰκογένεια Καλπαχτζῆ ἔχει ἐκλείψει ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο. Ὁ Κυριαζῆς Κωνσταντῆ Καλπαχτζῆ, στὸ τέλος τῆς ὑπογραφῆς του σημειώνει τὴν τεκτονική του ἰδιότητα.

2. Οἰκογένεια Ἀνδρόνικα μὴ σωζόμενη σήμερα στὴ Ζάκυνθο.

3. Ἐπίσης ἡ οἰκογένεια Καλάβρια ἔχει ἐκλείψει κι' αὐτὴ ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο.

4. Ἰωάννης Λίτινος (1731 - 1805), ὁ περίφημος θεολόγος καὶ λόγιος. Βλ. Ντ. Κονόμος, *Κρητικοὶ στὴ Ζάκυνθο*, ἔ. ἀ., σελ. 38, ὅπου καὶ σχετικὴ βιβλιογραφία.

5. Περιβολὴ ἀξιώματος, ἐξουσία. Ὁ Ἰωάννης Λίτινος εἶχε λάβει προηγουμένως ἀπὸ τὴν Βενετσιάνικη Γερουσία ὡς jus patronato τὴν ἐκκλησία τῆς Θεοτόκου Ὁδηγήτριας στὴν πόλη τῆς Ζακύνθου.

6. Λυκούτση· οἰκογένεια στὴ Ζάκυνθο, ποὺ ἔχει ἐκλείψει τώρα.

7. Θεόδωρος Στεφάνου, ὁ πατέρας τῶν Φιλικῶν Ἰωάννη καὶ Παναγιώτη. Βλ. Ντ. Κονόμος, *Ζακυνθινοὶ Φιλικοί*, Ἀθήνα 1966, σελ. 49.

8. Ἡ Μοραΐτικη οἰκογένεια Νικολοπούλου δὲν σώζεται τώρα στὴ Ζάκυνθο.

9. Φάκελος ἐγγράφων.

10. Δὲν ὑπάρχει στὸ χειρόγραφο ὑπογραφὴ τοῦ Ζακυνθινοῦ συμβολαιογράφου.

6

Eccelenza

(16 Novembre 1805 S(til) V(ecchio) Presentato dal Redº D. Nicolò Cottusi)

Il Revº Papà Nicolò Cottusi che è uno degli aspiranti alla officiatura del Sacro Tempio della B(eatissima) V(ergine) Odigitria in cui è parrocchiano, trovando che la prossima convocazione del Capitolo che deve eleggere l' officiatore sarrebbe illegalmente fatta ed in violazione delle relative Leggi Municipali perchè gli Procuratori sono stati eletti sino da già sei anni, ciò che è contrario alla Loro disposizione incorrendo alla questione non posson essere confermati nè rieletti se non dopo un biennio, perciò il supplicante implora che si sospenda la ballottazione per l' officiatura fissata per il 19 corrente, giorno di Domenica, onde preceda la sostituzione di nuovi Procuratori che legalmente presiedano alla convocazione e si destini poscia la successiva Domenica per l' elezione dell' Officiatore.

D. Nicolò Cottusi

[Μετάφραση]

Ἐξοχώτατε

(16 Νοεμβρίου 1805 Π. Ἡ. Ὑπεβλήθη ὑπὸ τοῦ αἰδεσιμωτάτου D. Νικόλα Κοττούζη).

Ὁ αἰδεσιμώτατος Παπᾶ Νικόλαος Κοττούζης[1], εἷς ἐκ τῶν ὑποψηφίων διὰ τὸ λειτούργημα τοῦ ἐφημερίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τῆς Μακαριωτάτης Παρθένου Ὁδηγητρίας, οὗ τυγχάνει καὶ ἐνορίτης, θεωρῶν ὅτι ἡ προσεχὴς πρόσκλησις τοῦ συνεδρίου, τὸ ὁποῖον θὰ προβῇ εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἱερέως ἐγένετο παρανόμως καὶ κατὰ παράβασιν τῶν σχετικῶν κοινοτικῶν νόμων, δεδομένου ὅτι οἱ Ἐπίτροποι ἔχουν ἐκλεγῆ πρὸς ἑξαετίας ὅπερ ἀντίκειται εἰς τὴν διάταξιν ἥτις ἀπαγορεύει τὴν ἀναγνώρισιν καὶ ἐπανεκλογὴν αὐτῶν πρὸ τῆς παρελεύσεως διετίας, διὰ ταῦτα ὁ αἰτῶν ἱκετεύει ὅπως ἀναβληθεῖ ἡ ἐκλογὴ ἡ ὁρισθεῖσα διὰ τὴν 19 τρέχοντος, ἡμέραν Κυριακήν, ἵνα προηγηθεῖ ἡ ἀντικατάστασίς των διὰ νέων Ἐπιτρόπων, οἵτινες νὰ προβοῦν νομοτύπως εἰς τὴν σύγκλισιν (τῶν Ἐνοριτῶν), ὁρισθεῖ δὲ ἐν συνεχείᾳ ἡ ἑπομένη Κυριακὴ διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἐφημερίου.

D. Nicolò Cottusi

1. Γύρω ἀπὸ σχετικὴ αἴτηση τοῦ Ν. Κουτούζη ἢ Κοτούζη νὰ διορισθῆ ἀργότερα ἐφημέριος τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου Ὁδηγήτριας Ζακύνθου βλ. Λ. Χ. Ζώης, *Κουτούζης Ν.* περ. «Ἀνάπλασις», ἀρ. 12 - 13 (1923), σελ. 202. Γιὰ τὸν Κουτούζη ἐπίσης βλ. καὶ στὰ βιβλία μας *Κουτουζικά*, Ἀθῆναι 1962 καὶ *Ζακυνθινοὶ σατιρογράφοι*, Ἀθήνα 1962, σσ. 13 - 17.

7

[φ. 1α] 1826 χιλίους ὀκτακοσίους εἴκοσι ἕξη, Δεκεμβρίου 24 εἴκοσι τέσσερες, ἔτους παλαιοῦ.

Ἐκράχτηκα ἐγὼ ὁ κάτωθεν ὑπογεγραμμένος ἀπὸ μέρος τῆς εὐγενοῦς κυρίας Βασιλικῆς Μαρτελάου, χήρας τοῦ τώρα ποτὲ λογιωτάτου διδασκάλου Ἀντωνίου Μαρτελάου[1]*, ὡς μυστικός της κονφιτέντες*[2]*, εἰς τὴν κατοικίαν της κείμενη εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Θείας Ἀναλήψεως*[3]*, ἡ ὁποία ἔχει τὸν νοῦν καὶ τὰς φρένας ὑγιεῖς, ἀγκάλα ἄρρωστη εἰς τὸ σῶμα, διὰ νὰ τῆς κάμω καὶ περιγράψω τὴν παροῦσαν της διαθήκην τζεδολάρε, διὰ νὰ τὴν προβάλῃ ἔπειτα εἰς πράξες δημοσίου νοταρίου, διὰ νὰ λάβῃ τὴν βεβαίωσίν της καὶ ἐκπλήρωσίν της κατὰ τοὺς νόμους. Καὶ ἔτζι καὶ ἐγὼ περικαλεστὸς περιγράφω τὸ ὅσον αὐτὴ μοῦ διορίζει. Ἔτι λέγει ἀπαρατᾷ τοῦ ἐφημερίου τῆς Θεοτόκου Φανερωμένης*[4]*, ὅθεν θέλει θαπτῇ εἰς τὸ μνημεῖο τοῦ γαμβροῦ της κυρίου εὐγενοῦς Δόκτορος Δημητρίου Πλέσσα*[5]*, ὅθεν ἐθάπτηκαν οἱ τώρα ποτὲ ἠγαπημένοι της θυγατέρα κυρία Κατίνα, ἐγγόνια της καὶ συμβίος της. Ἀφίνει λέγω τοῦ ἐφημερίου τοῦ αὐτοῦ θείου Ναοῦ τάλαρα ὀκτώ, διὰ δύο σαρανταλείτουργα, ὁποὺ θέλει τῆς ψάλλῃ εἰς ὄφελος τῆς ψυχῆς της. Ἀφήνει εἰς τὴν κάσαν τῶν πτωχῶν Ἱερέων*[6] *τάλαρα τέσσερα διὰ μίαν φορὰν τόσον, ἕτερα τάλαρα δύο εἰς τὰ σπιτάλια καὶ ἕτερα δύο εἰς τὲς φυλακές, ὡς ὁμοίως τάλαρα τέσσερα εἰς τὸν Ἅγιον Τάφον*[7] *τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ μας, τὰ ὁποῖα ὅλα θέλει τὰ δίνει καὶ πληρώνει ὁ ἄνωθεν ἠγαπημένος γαμβρός της, κύριος δοτὸρ Πλέσσας, τοῦ ὁποίου δίδει χρέος ἀκόμη νὰ κάμνῃ τὰ καλὰ τῆς ψυχῆς της, καὶ ἔξοδα τῆς θανῆς της, καὶ νὰ κάμνῃ καὶ κάθε τῶν ψυχῶν ὅλα ἐκεῖνα ὁποὺ εἶναι χρέος τῶν καλῶν χριστια-*

1. Ἡ Βασιλικὴ - σύζυγος τοῦ φιλελεύθερου ρασοφόρου καὶ λογίου Ἀντωνίου Μαρτελάου, δασκάλου τοῦ Σολωμοῦ, τοῦ Φώσκολου καὶ τοῦ Κάλβου- ἦταν κόρη τοῦ Δημητρίου Τζελαΐτη, ποὺ εἶχε τὸ παρωνύμιο Μαρτελάος. Βλ. Ντίνος Κονόμος, Τὸ *Ζακυνθινὸ ῥάσο στὴν Ἐθνεγερσία*, (ὑπὸ ἔκδοσιν) βιογραφία τοῦ Ἀντωνίου Μαρτελάου, σσ. 7 - 30 καὶ δύο ἀνέκδοτες διαθῆκες τοῦ ἴδιου, σσ. 75 - 83.

2. Ἔμπιστος, ἐμπιστευτικός.

3. Βλ. Ντ. Κονόμος, *Ναοὶ καὶ μονὲς στὴ Ζάκυνθο*, ἔ. ἀ., σσ. 69 - 70.

4. Βλ. Ντ. Κονόμος, *Ναοὶ καὶ μονὲς στὴ Ζάκυνθο*, ἔ. ἀ., σσ. 11 - 26.

5. Δημήτριος Ἰωάννου Πλέσσας (1783 - 1859), δραστήριος Ζακυνθινὸς Φιλικός.

6. Ἱερὸ Ταμεῖο (κάσα πτωχῶν ἱερέων)· ἱδρύθηκε στὴ Ζάκυνθο τὸν Δεκέμβρη τοῦ 1789, μὲ σκοπὸ τὴν περίθαλψη τῶν πασχόντων ἱερωμένων μελῶν του.

7. Βλ. *Λ. Χ. Ζώη*, *Ὁ Ἅγιος Τάφος καὶ ἡ Ζάκυνθος*, περ. «Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος», ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, τόμος τέταρτος, ἔτος Β', 1909, σελ. 255.

νῶν. Ἔτι λέγει ἀπαρατᾶ τοῦ αὐτοῦ της γαμβροῦ κυρίου Πλέσσα εἰς λεγάτο[8] *τὸ ἀμπέλι ἀξιναρίων*[9] *εἴκοσι, περισσότερον ἢ ὀλιγότερον, ὅσον εἶναι καὶ εὑρίσκεται, κείμενον εἰς τοῦ Σκανδαλιοῦ*[10]*, ὀβέρο*[11] *Παλιοκαμάρα, εἰς τὴν ἐλεύθερήν του ἐξουσίαν καὶ κυριότητα, μὲ χρέος ὅμως τοῦ αὐτοῦ, νὰ δίδῃ τοῦ κάτωθέν μου κληρονόμου τάλαρα δέκα πέντε τὸν κάθε χρόνον ἕως ὁποὺ ζῇ ἡ κυρία Μαρνέτα Μαρτελάου, ἡ κουνιάδα της, διὰ νὰ ἔχῃ ὁ αὐτὸς κληρονόμος της νὰ πληρώνῃ πρὸς τὴν αὐτὴν κουνιάδαν της τὸ οὐζο φροῦτο*[12]*, ἤγουν τὴν ζωοθροφίαν, ὁποὺ τῆς ἀπαράτησε, ὁ τώρα ποτὲ μακαρίτης Ἀντώνιος Μαρτέλαος, ὁ ἀδελφός της, βάνοντας ὁ αὐτὸς κληρονόμος τὸ ὅτι περισσότερον ἤθελε χρειασθῇ διὰ τὴν ζωοθροφίαν. Ἔτι λέγει ἀπαρατᾶ*[13] *τοῦ αὐτοῦ [φ. 1 β] κυρίου Πλέσσα γαμβροῦ της, καὶ τὴν ἀτζιόν*[14] *ὁποὺ ἔχει αὐτὴ διὰ νὰ λάβῃ τὸν κῆπον μὲ κάθε του δικαίωμα τοῦ προικιοῦ της, ὁποὺ ἀποξένωσεν ὁ τώρα ποτὲ ἀνήρ της πρὸς τὴν φαμελίαν κόντε Λούντζη*[15] *καὶ ἂν κατὰ τύχην καὶ ἤθελεν ἡ αὐτὴ διατάκτρα ἐξερεζιτάρη*[16] *τὴν αὐτὴν ἀτζιόνε ζώντας της θέλει ἠμπορεῖ ὁ αὐτὸς κύριος Πλέσσας νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν κρίσιν ἢ καὶ νὰ λάβῃ καὶ τὴν κυριότητα τοῦ αὐτοῦ ἀγαθοῦ, ἐὰν ἤθελε ἐπιτύχῃ τῆς αὐτῆς διατάκτρας νὰ τὸ λάβῃ ζώντας της, ἠμπορώντας, καθὼς εἶναι τὸ δίκαιον, ἡ ἄνωθεν εὐγενὴς φαμελιὰ τοῦ κόντε Λούντζη, νὰ λάβῃ τὰ ρισαρτζιμένα*[17] *της διὰ τὸ ἐσπόρσο*[18] *ὁποὺ ἔκαμε ἀπὸ τὴν κληρονομίαν ὁποὺ κάτωθεν θέλει ἀπαρατήσῃ. Ἔτι λέγει ἀπαρατᾶ τῆς ἠγαπημένης της ἀναθρεφτῆς Ρουμπίνας εἰς λεγάτο*[19] *τὸ λιβέλλο σταφίδα μισὴ χιλιάδα, ὁποὺ λαβαίνῃ χρονικῶς ἡ ἄνωθεν διατάκτρα ἀπὸ τὸν ἠγαπημένον της ἀνεψιὸν εὐγενῆ κύριον Διονύσιον Μαρτελάον ποτὲ Μπέμπου, διὰ νὰ τὰ ἔχῃ καὶ χαίρεται καὶ κάνει εἰς αὐτὸ ὅ,τι θέλει καὶ βούλεται, καθὼς ὁμοίως τῆς ἀπαρατᾶ δέκα ἀξινάρια στα-*

8. Κληροδότημα, δωρεά.

9. Ἀξινάρι (τό)· ἔκταση γῆς γιὰ τὴν καταμέτρηση τῶν ἀγρῶν, κ.λ.π.

10. Τοποθεσία στὸ χωριὸ Γαϊτάνι. Ἀναφέρεται σὲ τοπικὰ συμβόλαια ἀπὸ τὰ 1478.

11. Ἤτοι, δηλαδή.

12. Σὲ ἄλλα παλαιότερα τοπικὰ συμβόλαια βρίσκει κανεὶς τὴν παράλληλη ἀρχικὴ λέξη «οὐζουφρουτουάρη», ποὺ σημαίνει χρησιμοποιεῖ γιὰ δική του χρήση, ἐπικαρποῦται.

13. Κληροδοτεῖ.

14. Πράξη.

15. Οἰκογένεια ἐγκαταστημένη στὴ Ζάκυνθο ἀπὸ τὴν Μεθώνη (1504). Ἀπὸ τὴν οἰκογένεια τούτη κατάγεται ὁ γνωστὸς ἱστορικὸς Ἑρμᾶννος Ἀναστασίου Λούντζης (1806 - 1868).

16. Ἐγείρει.

17. Ἀποζημίωση.

18. Γιὰ τὸ μέρος.

19. Κληροδότημα.

φίδα ἀπὸ ἐκεῖνες ὁποὺ ἔχει καὶ ποσεδέρει[20], *εἰς τὸ Ἀγριοκράμπι*[21], *τόπος βάκουος*[22] *λεγόμενος τῆς Ἀγραπιδίας, καὶ ἀπὸ αὐτὲς θέλει λάβῃ ἀκόμη καὶ ἕνα ἕτερον μερτικόν, ὅσον φθάνει διὰ νὰ πληρωθῇ εἰς τὰ τζεκκίνια*[23] *ἑκατό, ὁποὺ μὲ τὴν διαθήκην της τῆς ἀπαράτησε ἡ κυρία Κατίνα θυγατέρα τῆς αὐτῆς διατάκτρας, ὡς ὁμοίως τῆς ἀπαρατᾷ καὶ τὸ ἀμπέλι, ὅσον εἶναι καὶ εὑρίσκεται, κείμενον εἰς τὸν Ἅγιον Θεόδωρον*[24], *ὅπου τὸ δουλεύει, εἰς παντοτινὴν σεμπρίαν, ὁ Διονύσιος Φαραός. Τῆς ἀπαρατᾶ ἀκόμη καὶ τὸ λιβέλλο γρόσια τέσσερα, ὁποὺ τῆς πληρώνει χρονικῶς ὁ Ἰωάννης Κατζαρός, ὁμοῦ μὲ τὸν Πέτρον Μοραΐτη, διὰ νὰ ἔχῃ ὅλα αὐτὰ νὰ τὰ κάνῃ ὅ,τι θέλει καὶ βούλεται. Ἔτι λέγει τῆς ἀπαρατᾶ τὸ παρὸν σπίτι, διὰ νὰ κατοικᾷ ἕως ὁποὺ ζῇ, καθὼς εἶναι καὶ εὑρίσκεται, ἤγουν μὲ ὅλην της τὴν μομπίλια*[25] *ὁποὺ εἶναι μέσα εἰς αὐτό, ἡ ὁποία θέλει εἶναι τῆς ἐλεύθερης ἐξουσίας της, λέγω τῆς ἐλεύθερης ἐξουσίας της, καὶ τὴν προπριετὰ*[26] *τοῦ αὐτοῦ ὀσπιτιοῦ τὴν δεσπονέρη*[27] *τώρα ὡς ἀκολουθεῖ, ἐὰν ἡ ἐκκλησία τῆς Θείας Ἀναλήψεως ἤθελε μείνῃ τελείως εἰς ὄφελος τῆς ἀδελφότητος, εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν ἀπαρατᾷ τὸ ἄνωθεν σπίτι εἰς ὄφελος τοῦ αὐτοῦ θείου ναοῦ, διὰ νὰ μνημονεύεται αἰωνίως, τόσον αὐτή, ὡσὰν καὶ ὁ τώρα ποτὲ ἀνήρ της, καὶ θυγατέρα της Κατίνα, ἀλλ' ἐὰν εἰς περίστασιν καὶ ἡ αὐτὴ ἐκκλησία δὲν ἤθελε μείνῃ εἰς τὴν ἀδελφότητα, τότε θέλει λαβαίνει τὸ αὐτὸ ὀσπίτιον ὁ κάτωθεν μου κληρονόμος. Ἐπειδὴ καὶ ὅταν ἤθελε ἡ ἀδελφότητα λάβῃ τὴν ἄνωθεν ἐκκλησίαν εἶναι χρειαζόμενο νὰ ζητηθῇ ἡ ἄδεια ἀπὸ τὴν Διοίκησιν, διὰ νὰ κυρωθῇ τὸ αὐτὸ λεγάτο ὁποὺ ἀπαρατᾶ τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας, διὰ τοῦτο ἐκλέγει διὰ κομισαρίους*[28] *τοὺς εὐγενεῖς κυρίους Σπυρίδων Μαρτελάον, τὸν ἀνιψιόν της [φ. 2α] καὶ τὸν δοτὸρ Πλέσσαν, διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν αὐτὴν ἄδειαν καὶ ἐπικύρωσιν τῆς Διοικήσεως, ὅθεν καὶ μὲ τὰ νόμιμα μέσα ὁποὺ τυχαίνουν, καὶ ἂν κατὰ τύχην, ὁποὺ δὲν τὸ ἐλπίζει, καὶ ἡ αὐτὴ Σεβασμία Διοίκησις δὲν ἤθελε συντρέξῃ εἰς τὸ αὐτὸ ζήτημα εἰς ὄφελος μίας πάμπτωχης ἐκκλησίας, ἐτότες ἀπαρατᾶ τὸ ἄνωθεν σπίτι, ὡς καὶ εἰς τὴν πρώτην περίστασιν, τοῦ κάτωθέν της*

20. Διακατέχει.

21. Ἄλλη ὀνομασία τῆς τοποθεσίας Παλιοκαμάρα (βλ. παραπάνω στὸ κείμενο τοῦ συμβολαίου).

22. Τόπος ἄδειος, χέρσος.

23. Τζεκκίνι (τὸ)· Βενετσιάνικο χρυσὸ νόμισμα.

24. Τοποθεσία στὸ χωριὸ Γαϊτάνι, ὅπου παλιότερα ὑπῆρχε μονὴ τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου.

25. Ἐπιπλοσκευή.

26. Ἰδιοκτησία.

27. Διορίζει.

28. Ἐπιμελητές, φροντιστές, ἐντολοδόχους.

κληρονόμου. Ἔτι λέγει ἀπαρατᾶ τοῦ εὐγενοῦς κυρίου Διονυσίου Δαμουλιάνου[29], *ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἔλαβε καὶ καθημερινῶς λαμβάνει πολλότατες χάρες καὶ περιποιήσεις τὲς πλέον γενναῖες, λέγω τοῦ ἀπαρατᾶ ἕνα κομμάτι ἀμπέλι ὁποὺ κυριεύει κείμενον εἰς τὸ Ἀγριοκάμπι, τόπος βάκουος ἀξιναρίων δώδεκα ἰντζίρκα,*[30] *νὰ τὸ κάνῃ, μὲ τὴν εὐχήν της, ὅ,τι θέλει καὶ βούλεται. Ἔτι λέγει, ἐπειδὴ καὶ ἡ τώρα ποτὲ κυρία Κατίνα Μαρτελάου, ἡ θυγατέρα της, νὰ ἐδιώρισεν μὲ τὴν διαθήκην της 15/27 Ἰουνίου 1815 δεκαπέντε προβαλμένη εἰς τὲς πράξες τοῦ εὐγενοῦς κυρίου Δραγανίγου Ψημάρη*[31] *Νοταρίου, νὰ ἐδιώρισεν ὅτι εὐγάνοντας τὰ ἄνωθεν τζεκκίνια ἑκατὸ ὁποὺ ἀπαράτησεν τῆς ρηθείσης Ρουμπίνας, ἀπὸ τὴν ἀκίνητήν της προῖκαν, τὸ ἐπίλοιπον πρᾶγμα τοῦ προικίου της νὰ μοιράζεται εἰς δύο μερτικά, τὸ ἕνα εἰς ὄφελος τοῦ ποτὲ πατήρ της, καὶ τὸ ἕτερον εἰς ὄφελος τόσων πτωχῶν κορασίδων τῆς παρούσης χώρας*[32], *διὰ τοῦτο διορίζει ὅτι ἡ αὐτὴ διαθέτρια νὰ λάβῃ τὴν τελείαν ἐκπλήρωσίν της, διὰ τὸ ὁποῖον τέλος ἐκλέγει διὰ κομισαρίους τοὺς ἄνωθεν κυρίους Σπυρίδων Μαρτελάον καὶ δοτὸρ Πλέσσα, διὰ νὰ ἔχουν αὐτοὶ νὰ κάμουν τὸ ἄνωθεν μισὸ ἀκίνητον πρᾶγμα τῆς προίκας τῆς θυγατρός της, εἰς τόσα μερίδια, καὶ μὲ ἐκείνους τοὺς τρόπους ὁποὺ γνωρίσουν ἁρμοδίους καὶ νὰ τὸ ἀσενιάρουν*[33] *εἰς προίκαν τῶν ἄνωθεν πτωχῶν καὶ τιμημένων παρθένων. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἡ ἄνωθεν διατάκτρα ἀπαράτησεν τὰ ἄνωθεν λεγάτα, ἤγουν τὸ ἀμπέλι εἰς τοῦ Σκανδαλιοῦ ἢ Παλιοκαμάρα τοῦ ρηθέν[τος] κυρίου Πλέσσα, τὴν σταφίδα ἀξιναρίων δέκα εἰς τὸ Ἀγριοκάμπι τῆς ρηθείσης ἀναθρεφτῆς της Ρουμπίνας, καὶ τὸ ἀμπέλι εἰς τὴν αὐτὴν τοποθεσίαν τοῦ κυρίου Δαμουλιάνου, τὰ ὁποῖα ὅλα ἦτον προικιὸ τῆς ρηθείσης κυρίας Κατίνας θυγατρός της, διὰ τοῦτο θέλει λάβουν τὸ ρισαρτζιμέντο τους οἱ ἄνωθεν πτωχὲς παρθένες ἀπὸ τὰ ἐπίλοιπα ὑποστατικά, σταφίδες καὶ λιοστάσι, ὁποὺ κείτονται εἰς τὴν αὐτὴν τοποθεσίαν, διὰ νὰ λάβῃ οὕτως τὴν τελείαν ἐκπλήρωσίν της ἡ διαταγὴ τῆς ἀγαπητῆς της θυγατρὸς κυρίας Κατίνας. Ἔτι λέγει εἰς τὸ ἐπίλοιπον πρᾶγμα, τόσον προικίον της, ὡσὰν καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα ὁποὺ ἔλαβεν ἀπὸ τὴν κληρονομίαν τοῦ ποτὲ ἀνήρ της, ἀπαρατᾶ διὰ καθολικὸν της [φ. 2β] κληρονόμον, καὶ ἔτζι εἰς πᾶσαν της ἀτζιὸν καὶ δίκαιον τὸν ἀνιψιόν της ἄνω εἰρημένον κύριον Σπυρίδωνα Μαρτελάον*

29. Διονύσιος Δαμουλιάνος, Ζακυνθινὸς Φιλικός.

30. Περίπου.

31. Γραδενίγος Ψημάρης, συμβολαιογράφος Ζακύνθου (πράξεις του ἀπὸ 7 Ὀκτωβρίου 1787 ἕως 7 Μαΐου 1828).

32. Χώρα = ἡ πόλη τῆς Ζακύνθου.

33. Διορίζουν.

τοῦ ποτὲ κυρίου Νικολάου, ὁ ὁποῖος μὲ τὰ καλὰ ὁποὺ θέλει λάβῃ, θέλει ἔχει χρέος νὰ πληρώσῃ ὅλα τὰ βάρη τοῦ μακαρίτου ἀνήρ της, καὶ ἐδικά της. Ἔτι λέγει καὶ περικαλεῖ τόσον αὐτόν, ὡσὰν καὶ τὸν ἠγαπημένον της ἀδελφὸν κύριον Τζώρτζη, καὶ ἀνιψιόν της κύριον Διονύσιον, νὰ θεωρήσουν τὲς περιστάσες της, καὶ μὲ ἐκείνην τὴν ἀδελφικήν ἀγάπην ὁποὺ πάντοτε τῆς ἔδειξαν, νὰ μὴν ψυχρανθοῦν, ἐὰν δὲν ἠμπορεῖ νὰ δείξῃ πρὸς αὐτοὺς τὴν καρδιάν της, καθὼς ἐπιθυμοῦσεν, ἐπειδὴ εἶναι φανερόν, ὅτι αἱ δυνάμεις της καὶ ἡ κατάστασίς της δὲν τὸ συγχωρεῖ νὰ πράξῃ εἰς ἄλλον τρόπον, ἀπὸ ἐκεῖνο ὁποὺ ἐδιώρισεν μὲ τὴν παροῦσαν διαθήκην. Βλέποντας ὀφθαλμοφανῶς ὅτι σχεδὸν τὸ μισὸν πρᾶγμα εἶναι ἀποξενομένον διὰ ψυχικὴν σωτηρίαν ἀπὸ τὴν θυγατέρα της καὶ εἰς τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει κανένα δίκαιον διὰ νὰ πράξῃ διαφορετικά, εἰς τὸ ἐπίλοιπον ὁποὺ εἶναι τῆς ἐξουσίας της δὲν ἠμπορεῖ εἰς ἄλλον τρόπον νὰ τὸ δεσπονέρῃ, δίχως νὰ λείψῃ ἀπὸ μεγαλύτερα χρέη καὶ ἀπὸ ὅσον τῆς ἐπαράγγειλε ὁ ποτὲ μακαρίτης ἀνήρ της, τοῦ ὁποίου ἡ θέλησις εἶναι διὰ αὐτὴν ἕνας νόμος ἀπαραίτητος. Ἔτι λέγει παρακαλεῖ ὅλους τοὺς χριστιανοὺς καὶ ζητεῖ ἀπὸ αὐτοὺς τελείαν συγχώρησιν εἰς ὅ,τι τοὺς ἔπταισε. Ἐξεκαθαρίζει ὅτι μὲ τὰ ἄνωθεν λεγάτα ὁποὺ ἀπαράτησεν τῆς ἀναθρεφτῆς της Ρουμπίνας μνέσκουν ἐκπληρωμένα ἐκεῖνα ὁποὺ μὲ τὲς διαθῆκες τους τῆς ἀπαράτησεν ὁ ποτὲ ἀνήρ της Μαρτελάος καὶ θυγατέρα της κυρία Κατίνα, περικαλώντας τὸν ἄνωθεν ἠγαπημένον της γαμβρὸν κύριον δοτὸρ Πλέσσα νὰ ἀσιστέρῃ[34] *καὶ ἀγαπᾶ τὴν ἄνωθεν Ρουμπίναν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐγνώρισε πολλὲς φορὲς τὴν ζωήν της καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὴν τὸν ἐκλέγει κομισάριον. Ἐξεκαθαρίζει καὶ διορίζει ἀκόμη ἡ ἄνωθεν διατάκτρα, ὅτι ἐπειδὴ καὶ νὰ εὑρίσκεται εἰς χεῖρας της καὶ εἰς τὸ παρὸν ὀσπίτιον της τὸ κινητὸν πρᾶγμα προικίον τῆς ποτὲ θυγατρός της μέσα εἰς δύο κομμά*[35]*, διὰ τοῦτο θέλει καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα νὰ μοιράζεται διὰ τὴν ψυχὴν τῆς ποτὲ θυγατρός της, ἢ εἰς ὄφελος πτωχῶν ἢ εἰς ὄφελος τῶν πτωχῶν κορασίδων, καθὼς ἤθελε φανῆ τῶν ἄνωθεν κομισαρίων της. Οὕτως ἔκαμα τέλος εἰς τὴν παροῦσαν της τελευταίαν διόρισιν καὶ θέλει νὰ ἔχῃ τὸ βέβαιον, στέρεον καὶ ἀμετάτρεπτον εἰς τοὺς αἰώνας. Ἐγὼ [φ. 3α] ὁ κάτωθεν κονφιτέντες της τὴν ἐδιάβασα ἀπ' ἀρχῆς ἕως τέλους καὶ αὐτοὶ τὴν κονφερμάρουν, περικαλοῦντας με νὰ κάμω τὴν κόπιαν τῆς αὐτῆς ἀπὸ ἐμὲ ὑπογεγραμμένην, διὰ νὰ τὲς παρρησιάσῃ εἰς πράξες δημοσίου Νοτάριου, ὡς εἴπαμεν. Οὕτως μὲ ἐπερικάλεσε νὰ γράψω καὶ ὑπογράφω.*

34. Βοηθεῖ, προστατεύει, συντηρεῖ.

35. Κομμὸ (τό)· ἔπιπλο σὲ σχῆμα τραπεζιοῦ, ποὺ ἔχει συρτάρια γιὰ τὴν τοποθέτηση τῶν ἐνδυμάτων.

Ἀθανάσιος Περτουζῆς περικαλεστὸς κονφιτέντες της ἔγραψα ἐξεκαθαρίζοντας ὅτι ἔστοντας καὶ νὰ ἔκαμε τὴν παροῦσαν της διαθήκην τζεδελόρα καὶ νὰ ἐφανέρωσεν τὴν ὕστερήν της θέλησιν ἀγροικᾷ καὶ διορίζει νὰ εἶναι ἀνουλάδα κάθε ἄλλη ὁποὺ νὰ ἔκαμε εἰς πᾶσαν καιρόν, θέλοντας ὅτι ἡ παροῦσα μόνον νὰ λάβῃ τὴν ἐκπλήρωσίν της.

Ἀθανάσιος Περτουζῆς περικαλεστὸς κονφιτέντες ἔγραψα.